

О П Р Е Д Е Л Е Н И Е

№ 4899

гр.София, 30.10.2024 год.

Върховният касационен съд на Република България, Четвърто гражданско отделение, в закрито заседание на двадесет и девети октомври през две хиляди двадесет и четвърта година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Владимир Йорданов

ЧЛЕНОВЕ: Димитър Димитров

Хрипсима Мъгърдиян

като разгледа докладваното от съдия Хрипсима Мъгърдиян гр.дело №3925 по описа за 2023 година, за да се произнесе взе предвид следното:

Производството по делото е образувано по касационна жалба на ищеца А. П. Ч. срещу въззивно решение № 772 от 07.06.2023 год., постановено по в. гр. дело № 2374/2022 год. по описа на Софийски апелативен съд, ГО, 8 с-в, с което е потвърдено решение № 261636 от 16.05.2022 год., постановено по гр. дело № 11453/2020 год. по описа на СГС, I ГО, 18 с-в, с което са отхвърлени предявените от А. П. Ч. срещу Прокуратурата на Република България искове с правно основание чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОЗОВ за заплащане на сумата от 15 000 лв., представляваща обезщетение за имуществени вреди, ведно със законната лихва върху тази сума, считано от 05.11.2012 год. до окончателното ѝ изплащане и сумата от 50 000 лв., представляваща обезщетение за неимуществени вреди, ведно със законната лихва върху тази сума, считано от 20.10.2012 год. до окончателното ѝ изплащане, които се твърди да са търпени във връзка с ДП № 175/2012 год. по описа на ГД БОП.

Касационната жалба е процесуално допустима – подадена е от легитимирана страна срещу подлежащ на касационно обжалване съдебен акт /чл. 280, ал. 3, т. 1 ГПК/ и е спазен срокът по чл. 283 ГПК и всички останали предпоставки за редовност на жалбата.

В жалбата се излагат оплаквания за неправилност на обжалваното решение поради нарушение на материалния закон, съществено нарушение на съдопроизводствените правила и необоснованост – касационни основания по чл. 281, т. 3 ГПК.

В изложението на касатора по чл. 284, ал. 3, т. 1 ГПК като общи основания по чл. 280, ал. 1 ГПК за допускане на касационно обжалване са формулирани следните правни въпроси:

1/ Следва ли да се счита за предпоставка по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ наличието на повдигнато обвинение или за ангажиране на отговорността на държавата обуславящият факт е прекратяване на наказателното производство поради това, че деянието не е извършено от лицето или че извършеното деяние не е престъпление?

2/ Когато досъдебното производство е образувано въз основа на жалба срещу конкретно лице, може ли да се направи обоснован извод, след извършване на процесуалните действия на Прокуратурата и прекратяване на досъдебното производство, че именно това лице е разследваното?

3/ При водено разследване от страна на прокуратурата срещу неизвестен извършител, което е прекратено поради недоказаност на обвинението, необходимо ли е, за да бъде изпълнена хипотезата на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, да се имат предвид съдържанието на всички извършени процесуални действия, а не само тези, които са свързани пряко с разследвания – какви въпроси са задавани по време на разпита на свидетелите, към кое лице са насочени, въпросите на разследващите органи очертават ли кръга на разследвания и др.?

4/ Длъжен ли е въззивният съд да формира своите изводи по съществото на спора, като обсъди всички събрани доказателства, доводите на страните и оплакванията на жалбоподателя.

Касаторът навежда допълнително основание за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК, като поддържа, че първите три въпроса са разрешени от въззивния съд в противоречие с решение № 50009 от 08.02.2023 год. на ВКС по гр. дело № 932/2022 год., III г. о., решение № 425 от 1.12.2015 год. на ВКС по гр. дело № 3143/2015 год., IV г. о., ГК и решение № 341 от 5.10.2012 год. на ВКС по гр. дело № 1310/2011 год., IV г. о., ГК, а четвъртият въпрос – в противоречие с решение № 173 от 03.01.2016 год. на ВКС по т. дело № 1689/2015 год., II т. о., ТК, решение № 212 от 01.02.2012 год. по т. дело № 1106/2010 год., II т. о., ТК и решение № 202 от 21.12.2013 год. на ВКС по т. дело № 866/2012 год., I т. о., ТК.

Ответникът по касационната жалба Прокуратурата на Република България не е депозирал писмен отговор.

За да постанови обжалваното решение, въззивният съд е приел за безспорно между страните, а и установено въз основа на събраните доказателства, че ДП № 175/2012 год. по описа на ГД „БОП-МВР“, пр. пр. №8652/2012 год. по описа на СГП, било образувано срещу неизвестен извършител за престъпление по чл. 143 НК. С постановление от 25.06.2013 год. на прокурор при СГП, на основание чл. 199 и чл. 135, ал. 1 НПК, досъдебното производство било изпратено на СРП по компетентност, като били дадени указания, че при разследването следва да бъдат извършени процесуалноследствени действия за проверка на твърденията на М. С.-Я., като се разпитат посочените от нея лица, свидетели на

инцидентите. С постановление от 10.07.2013 год. мл.прокурор при СРП констатира, че от момента на образуване на производството е извършено едно единствено процесуално-следствено действие, а именно разпит в процесуално качество на свидетел на М. С.-Я.. На 12.03.2014 год. ищецът бил разпитан в качеството на свидетел по досъдебно производство ЗМ № 2357/2013 год. по описа на 06 РУП-СДВР, пр.пр. № 26756/2013 год. по описа на СРП. На 14.03.2014 год. била проведена очна ставка между ищеца в качеството му на свидетел и подателя на жалбата, въз основа на която било образувано досъдебното производство. С постановление от 17.11.2015 год. на прокурор при СРП досъдебно производство ЗМ № 2357/2013 год. по описа на 06 РУП-СДВР, пр.пр. № 26756/2013 год. по описа на СРП, водено срещу неизвестен извършител, било прекратено на основание чл. 199, чл. 243, ал. 1, т. 1 във вр. с чл.24, ал. 1, т. 1 НПК. С писмо от 01.02.2019 год. СРП уведомила ищеца, че не може да получи препис от постановлението за прекратяване, тъй като не фигурира в кръга лица, които следва да бъдат уведомени за приключване на воденото наказателно производство.

Въззивният съд е извел от правна страна, че притезателното право на увредения за обезвреждане на неимуществените и имуществените вреди, причинени му от орган на Прокуратурата на Република България вследствие на повдигане на незаконно обвинение, възниква при следните материални предпоставки /юридически факти/: 1/ на ищеца да е повдигнато обвинение от Прокуратурата на Република България за извършено от него престъпление; 2/ образуваното наказателно производство да бъде прекратено поради това, че деянието не е извършено от лицето или че извършеното деяние не е престъпление, или поради това, че наказателното производство е образувано, след като наказателното преследване е погасено по давност или деянието е амнистирано; 3/ подсъдимият да е претърпял неимуществени и имуществени вреди и 4/ причинените неимуществени и имуществени вреди да са необходима, естествена, закономерна последица от повдигнатото незаконно обвинение, т.е. да е налице причинно-следствена връзка между наказателното производство, по което е било повдигнато незаконното обвинение, и причинения вредоносен резултат. Отговорността на прокуратурата за повдигане на незаконно обвинение е обективна, като тя не е предпоставена от виновното поведение на съответно длъжностно лице при прокуратурата – арг. чл. 4, предл. последно ЗОДОВ.

Посочил, че в съдебната практика по приложението на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, вкл. редица решения на ЕСПЧ, постановени във връзка с тълкуването и прилагането на разпоредбите на Конвенцията – чл. 6, § 1, за начало на наказателното производство по обвинение в извършване на престъпление по смисъла на цитираната разпоредба

се взема всяко официално уведомление до определено лице от страна на компетентен орган относно твърдение, че лицето е извършило престъпление. Т.е. трябва определено лице да бъде уведомено по официален начин, че срещу него има твърдение, че то е извършило престъпление, като във всеки конкретен случай е необходимо да се прецени конкретно какви действия са предприети спрямо лицето, дали същите са засегнали неговите права и законни интереси.

Като е изложил съображения, че процесното досъдебно производство е водено срещу неизвестен извършител, а не срещу ищеца, че няма твърдения и данни, че последният е бил уведомен от компетентните органи, че спрямо него е налице твърдение, че той е извършил престъпление, както и такива, че от страна на прокуратурата са предприети конкретни действия, с които по официален начин да е демонстрирано съществуването на обосновано предположение у разследващите органи за вина на ищеца – подадената от М. С.-Я. жалба не представлявала официално уведомяване на ищеца, ищецът не бил канен да дава обяснения като заподозряно лице, като участието му в производството било единствено в качеството на свидетел, проведената очна ставка била между свидетели и ищецът не бил третиран като заподозрян, въззивният съд е приел, че не са налице предпоставките, за да бъде ангажирана отговорността по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ на Прокуратурата на РБ за обезщетяване на ищеца за претърпени от него имуществени и неимуществени вреди – последните не са пряка последица от действията на Прокуратурата, поради което е и безпредметно обсъждането на събраните по делото доказателства /свидетелски показания/ за доказване на тези вреди.

За недоказано е счтено твърдението на ищеца, че досъдебното производство е било фактически водено срещу него, макар и образувано срещу неизвестен извършител, тъй като той бил призован да даде обяснения като свидетел, нямало обосновано подозрение за вина, не му били наложени някакъв вид ограничения, а и с действията си държавният орган не бил създал впечатление, че предполага вина; извършена била рутинна проверка по сигнал на частно лице.

Във връзка с релевираните във въззивната жалба на ищеца възражения, че образуваното досъдебно производство № 175/2012г. по описа на ГД „БОП“ е послужило като основание да бъде изменена мярката за неотклонение /от „парична гаранция“ в „задържане под стража“/ на ищеца по друго дело – НОХД № 3585/2012 год. по описа на СГС, НО, 12 с-в, по което същият е подсъдим, въззивният съд е приел, че те не се подкрепят от данните по делото, както и че извършени процесуални действия по друго дело са ирелевантни за предмета на спора. Дори и при наличие на причинна връзка така, както твърдял ищеца, то същата можело да бъде съобразена евентуално след приключване на това производството по НОХД № 3585/2012 год. по

описа на СГС, НО, 12 с-в и то при евентуално наличие на предпоставките на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ.

С тези мотиви е потвърдено първоинстанционното решение, с което са отхвърлени предявените иски по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ.

Настоящият съдебен състав намира, че първият формулиран в изложението на касатора материалноправен въпрос – такъв по тълкуването и приложението на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ /следва ли да се счита за предпоставка по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ наличието на повдигнато обвинение или за ангажиране на отговорността на държавата обуславящият факт е прекратяване на наказателното производство поради това, че деянието не е извършено от лицето или че извършеното деяние не е престъпление/, е обуславящ правните изводи на въззивния съд в обжалваното решение, което обосновава наличието на основание за допускане на касационно обжалване. По този въпрос обаче е налице противоречива практика на тричленни състави на ГК на ВКС.

В посоченото от касатора решение № 50009 от 08.02.2023 год. на ВКС по гр. дело № 932/2022 год., III г. о., ГК, постановено по реда на чл. 290 ГПК, по поставения въпрос относно наличието на хипотезата на липса на достатъчно данни за извършено престъпление при прекратяване на съдебно производство, образувано въз основа на жалба против конкретно лице, е прието, че употребеният в чл. 2, ал. 1, т. 2 /сега т. 3/ ЗОДОВ израз „обвинение в извършване на престъпление“ трябва да се тълкува по-широко за нуждите на специалния деликт, а не в тесния му наказателно-процесуален смисъл. Когато наказателното производство е образувано срещу конкретно лице, а впоследствие е прекратено поради това, че извършеното деяние не е престъпление, е осъществен съставът на чл. 2, ал. 1, т. 2 ЗОДОВ. Лицето, срещу което е образувано наказателно производство, търпи вреди от проведеното срещу него наказателно преследване и в случаите, когато производство е прекратено и без да му е повдигнато обвинение. Когато досъдебното производство е образувано срещу неизвестен извършител при достатъчно данни за извършено конкретно престъпление, което единствено ищецът би могъл да извърши, в този случай той търпи вреди от момента, в който е узнал за образуваното наказателно производство за конкретното престъпно деяние.

Различно е становището, възприето в служебно известното на настоящия състав решение № 50047 от 10.03.2023 год. на ВКС по гр. дело № 3092/2022 г., IV г. о., ГК, постановено по реда на чл. 290 ГПК. С него на поставения въпрос следва ли да се счита в хипотезата на чл. 2, ал. 1, т. 3, предл. 2 ЗОДОВ за главна предпоставка, обуславяща нейната съставомерност, наличието на образувано срещу ищеца наказателно производство, прекратено поради това, че деянието не е извършено от лицето или че извършеното деяние не е престъпление,

е даден положителен отговор, като е прието, че едва след привличането на едно лице като обвиняем по отношение на него могат да се предприемат мерки за процесуална принуда, предвидени за обвиняемия в НПК, с които да му бъдат причинени вреди, които да бъдат поправени по реда на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ. Само лице, което е привлечено в качеството на обвиняем може да бъде оправдано, наказателното производство срещу него да бъде прекратено, погасено по давност или амнистирано. Ето защо и само привлеченото като обвиняем лице, а не и останалите субекти на наказателнопроцесуални отношения, може да претендира обезщетение за претърпени вреди от незаконно дейност на правозащитните органи по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ. Предвид аналогичните процесуални качества между обвиняем /чл. 207/ и уличен /чл. 409 и чл. 410/ по смисъла на НПК /отм., ДВ., бр. 86/28.10.2005 год., в сила от 29.0.2006 год./, разпоредбата на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ е приложима по аналогия и по отношение на уличеното лице, в случаите, когато се провежда полицейско производство. Сега действащия НПК /ДВ, бр. 86/28.10.2005 год., в сила от 29.04.2006 год./ обаче изоставя фигурите на „заподозрян“ и „уличен“, като оставя само тази на обвиняемия.

Наличието на противоречиви разрешения по поставения въпрос, който е от значение за изхода на спора по настоящото дело, дадени от различни тричленни състави на ГК на ВКС в постановени по реда на чл. 290 ГПК съдебни актове, дава основание на настоящия съдебен състав да отнесе разрешаването му до Общото събрание на Гражданска колегия на ВКС, като спре производството по делото. Предвид изложените съображения, Върховният касационен съд, състав на Четвърто гражданско отделение

О П Р Е Д Е Л И :

ПРЕДЛАГА на основание чл. 292 ГПК на Общото събрание на Гражданска колегия на Върховния касационен съд да постанови тълкувателно решение по следния материалноправен въпрос:

Налице ли са предпоставките по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ за ангажиране на отговорността на държавата за обезщетяване на причинени вреди, когато прекратеното наказателно производство е било образувано срещу неизвестен извършител и ищецът не е имал процесуалното качество на обвиняем?

СПИРА производството по гр. дело № 3925/2023 год. на
Върховния касационен съд, Гражданска колегия, Четвърто отделение.
Определението не подлежи на обжалване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

ЧЛЕНОВЕ: